

L'arribada a Eivissa de Daniel O'Sullivan

per Pere Vilàs i Gil

El primer governador borbònic de les Pitiüses, Daniel O'Sullivan Bear, era un oficial de l'exèrcit de Felip V que havia pres part en la campanya de Catalunya. Després passà a Mallorca i d'allí fou enviat a "conquistar" les Pitiüses.

Tot indica, com veurem més endavant, que el seu origen era irlandès i havia passat al continent a les ordres del molt poderós avi de Felip d'Anjou, el rei de França Lluís XIV. Ho indica el seu propi llinatge i alguns paràgrafs de l'informe que va fer a l'arribada a Eivissa.

Per il·lustrar convenientment aquest treball serà bo que indiquem succintament les condicions polítiques espanyoles d'aquell moment: L'11 de novembre de 1700 morí el rei d'Espanya Carles II sense descendència directa. En els darrers moments de la seua vida, el cardenal Portocarrero aconseguí que el rei firmàs un document nomenant successor Felip d'Anjou, nét de Lluís XIV de França. Com era d'esperar, l'emperador Leopold d'Àustria –igual que altres membres de cases regnants europees–, va considerar que aquestos lligams de família entre França i Espanya no convenien gens ni mica als seus interessos i que afectaven el delicat equilibri internacional; així que es va donar pressa a fer saber que el seu segon fill, l'arxiduc Carles, també aspirava a la Corona d'Espanya, recolzat per tots els països que pensaven que no els venia bé aquesta previsible aliança entre avi i nét. Gran Bretanya i Holanda s'apressaren a reconèixer Carles; més tard s'hi va afegir Portugal.

El maig de 1702 es va declarar formalment la guerra que va ser anomenada de Successió.

Ambdós pretendents es volien guanyar les simpaties de Catalunya. Però els catalans, valencians i balears no oblidaren que el francès representava l'absolutisme centralista fins a les darreres conseqüències, mentre que l'anomenat Carles III oferia una administració molt més descentralitzada i negociable. Així que optaren per posar-se de la part que més garantia la continuïtat de les seues institucions de govern, tot i que sotmeses, ja se sap, a la sobirania del monarca.

La guerra va durar fins a 1714, amb significatius alts i baixos per als dos adversaris. Pràcticament va acabar l'11 de setembre d'aquell any; quan les tropes borbòniques franco-espanyoles, comandades pel duc de Berwick¹, entraren a Barcelona. Des del 1711 l'arxiduc Carles havia anat perdent l'interès per la Corona espanyola perquè havia set nomenat emperador d'Àustria a causa de la mort del seu germà gran, Josep I.

Pel que fa a Mallorca i a les Pitiüses –recordau que Menorca pel tractat d'Utretch (1713) era aleshores sota domini anglès–, la població es va dividir en dos

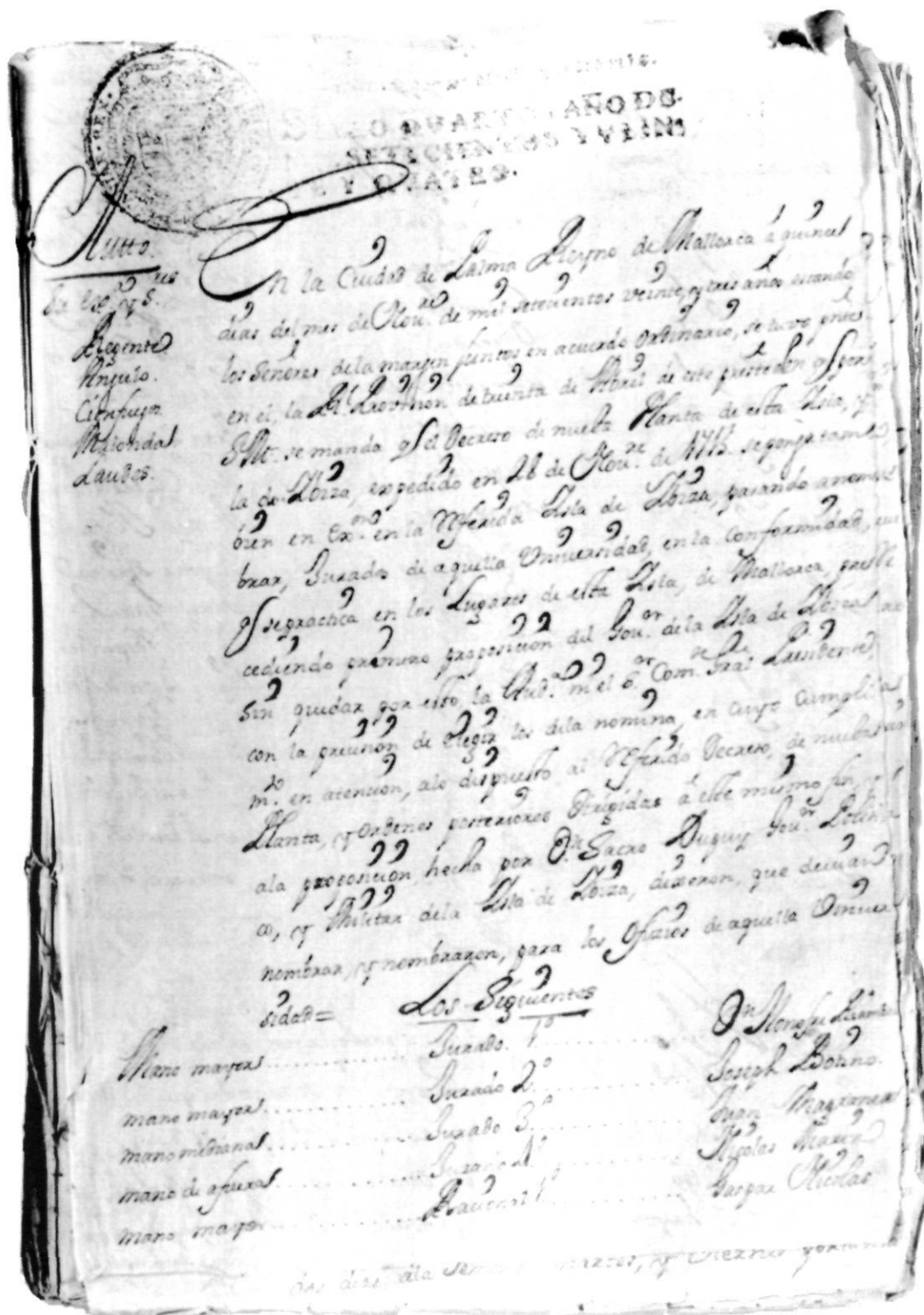
sectors: a Mallorca, una part de la noblesa i de la burgesia amb interessos comercials es va posar del costat del pretendent Felip. Esperaven d'ell un desenvolupament de l'activitat comercial, tot i que eren conscients de la seua més que probable pèrdua d'autonomia. Per altra banda, la noblesa rural, alts funcionaris de l'administració, pagesos i clergues de baixa categoria optaren per la defensa dels privilegis jurisdiccionals tradicionals.

En aquesta situació, Mallorca es va unir al final de 1706 a la causa de l'arxiduc –la visita d'una esquadra anglo-holandesa va ajudar a prendre aquesta decisió–. El Gran i General Consell i el virrei signaren unes capitulacions que, entre altres coses, confirmaren els privilegis i franquesses que ja tenien a la mort de Carles II.

El 13 de maig de 1715, nou mesos després de l'entrada a Barcelona, un exèrcit felipista desembarcà a cala Llonga de Mallorca sota el comandament d'un individu anomenat d'Aspheld², enviat per Berwick. El resultat és ben

1 Fitz James Stuart, duc de Berwick, fill bastard de Jaume II d'Anglaterra, tinent general de l'exèrcit francès, fou enviat per Lluís XIV a la península Ibèrica. Després d'obtenir grans èxits en la lluita, fou nomenat cap de les forces que assetjaven Barcelona –ciutat on entrà l'11 de setembre de 1714–, en substitució del duc de Popoli. Dissolgué les institucions pròpies de Catalunya i creà la Junta Superior de Justícia i Govern del Principat.

2 Claude François Bidal d'Aspheld, cavaller francès a les ordres de Lluís XIV. Participà en la guerra de Successió, va prendre part en la batalla d'Almansa i ocupà Xàtiva, on dugué a terme una fortíssima repressió. Cap de les tropes que desembarcaren a Mallorca, hi restà com a capità general fins a l'octubre de 1715. Fruit de la seua eficaç col·laboració, va ser distingit amb el Toisó d'Or i amb el títol de marquès d'Aspheld. Una vegada consumada la conquesta de Mallorca, intercedí, sense cap resultat, davant Felip V per mantenir les institucions privatives de Mallorca.

El decret del 28 de novembre de 1715 estableix la Nova Planta a les illes i, com a conseqüència, quedà abolit l'antic sistema basat en la Universitat i els jurats. Desaparegué així l'organisme de la nostra autonomia. (Document de l'Arxiu Històric de l'Ajuntament d'Eivissa.)

conegut: la pèrdua irremissible del règim foral i la integració, com una província més, en la monarquia unitària, centralista i absoluta dels Borbons. El decret del 28 de novembre de 1715 estableix la Nova Planta a les illes i, com a conseqüència, quedà abolit l'antic sistema basat en la Universitat i els jurats. Desaparegué així l'organisme de la nostra au-

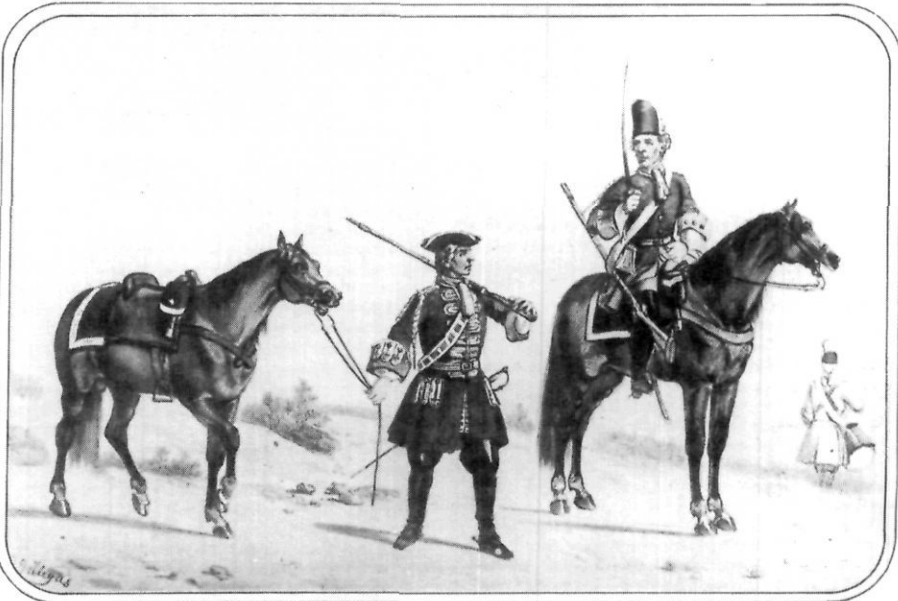
tonomia, el qual havia compartit el poder per molts d'anys amb la Corona espanyola, amb l'assenyada aplicació de pactes per a la governabilitat.

Eivissa i Formentera s'havien "solidaritzat" amb la causa de l'arxiduc Carles el 19 de setembre de 1706, després de rebre la visita de la mateixa esquadra anglo-holandesa que havia anat

abans a Palma. De les vicissituds de les Pitiüses austriacistes, en tenim bon coneixement (vegeu *Història d'Eivissa i Formentera*, Ernest Prats Garcia, dins *Diario de Ibiza*, 1991-1992), fins al dia 5 de juliol de 1715. Aquest dia dos vaixells que havien sortit de Palma el dia anterior, enviats pel cavaller d'Aspheld, amb 300 hòmens

INVENTARI DE PECES I MUNICIONS I ALTRES ESTRIS D'ARTILLERIA QUE S'HAN TROBAT A EIVISSA, CAPITAL DE L'ILLA D'AQUEST NOM EL 6 DE JULIOL DE 1715 ³	
Peces d'artilleria de fundició de ferro	
del 36.....2	del 10.....1
44.....1	8.....6
33.....2	7.....2
29.....4	5.....7
22.....1	4.....1
20.....2	2.....1
18.....1	1.....1
16.....6	1 1/2.....2
12.....1	1/2.....1
Total.....	42
Peces d'artilleria de ferro	
del 5.....6	del 10.....5
6.....4	4.....4
Pedrrers de ferro 2	
Bales⁶	
del 29.....	800
36.....	800
16.....	550
7.....	500
8.....	500
9 i del 10.....	500
4 i del 5.....	100
Munició de murada, diferents calibres.....	
800	
Bales de plom.....	
100	
Bales de pedra.....	
200	
Total.....	
4.850	
Pólvora.....	
37.500 lliures	
Plom en bales.....	
37.500 lliures	
Lingots de plom.....	
50	
Granades de mà	
carregades.....	
440	
Metxa.....	
9.000 lliures	
Teles encritanades...	
300	
Bales de granades	
Barrils.....	
10	
Pales.....	
150	
Aixades.....	
150	
Destrals.....	
12	
Mosquets	
de murada.....	
1.000	
Fusells ordinaris.....	
200	
Curenyes de recanvi	
De 24 en blanc.....	
2	
Motllos.....	
30	
Pedres de foc en sacs.....	
1	
Aparells equipats.....	
1	
Rodes de recanvi.....	
2	
Eixos de recanvi.....	
9	
Perpals.....	
200	

3 Document redactat en francès, igual que l'informe.

Soldats espanyols de la dinastia Borbònica (segle XVIII).

d'infanteria sota el comandament de Daniel O'Sullivan, arribaren devers el migdia al port d'Eivissa. L'informe, en llengua francesa, que O'Sullivan va fer del que va passar aquell dia (Arxiu General de Simancas, secció Guerra Moderna, suplement, lligall número 476), ens permet afirmar que, tot i que no hi va haver una gran resistència que els borbònics prenguessin possessió de la capital, tampoc no els ho varen posar fàcil del tot.

Diu O'Sullivan, que per mor de no saber quina classe de rebuda li farien els eivissencs, va optar prudentment per fondejar els vaixells fora del port, a la distància d'un tret de canó, fins a saber

les intencions del Govern. Efectivament va trobar algunes dificultats a sotmetre'ls, ja que no va aconseguir rendir la plaça fins a les cinc de la tarda i això –diu ell– gràcies a les paraules que va dirigir al seu governador, Manuel Desvalls, tot i que els jurats havien passat a bord per rendir-se abans que el governador donàs la seua resposta.

O'Sullivan diu en el seu informe que la població sembla molt afecta al servei de Sa Majestat. –I quin altre remei tenien?

El mateix dia 5, O'Sullivan ordena que el governador depositat embarqui amb part de la guarnició afecta a Carles, consistent en 100 soldats, compresos els seus

oficials i algun supernumerari. En canvi no creu necessari fer embarcar dues companyies d'infanteria compostes per gent del país, ja que els soldats estan carregats de família i, a més, com que són artesans, la ciutat patiria les conseqüències de la seua absència. Així que, encara que no ho diu, s'entén que els va llicenciar tots, excepte 30 artillers i els seus oficials per servir-se'n en cas de necessitat.

També diu que, amb l'informe que presenta, envia un plànol de la plaça i una memòria de les municions i els queviures existents, així com dels vaixells i les galiotes que hi ha al port. Per desgràcia no hem pogut localitzar el plànol. Hem resumit en quadres que publicam adjunts l'estat dels queviures, les municions i els vaixells.

Seguidament, i passant a un pla molt més personal, demana al destinatari de la carta (sense que en cap moment puguem saber qui és ja que enlloc no figura l'adreça) que li concedeixi la seua protecció davant el rei a fi que li sigui concedit el nomenament de governador de la plaça. En suport d'aquesta petició, exposa que ha servit lleialment França durant quinze anys amb el grau de capità, i cinc anys en comissió de coronel reformat en el regiment irlandès de Carnesfort al servei de Sa Majestat Catòlica. A més d'aquestos mèrits, també posa per testimoni de la seua intervenció a Catalunya el duc de Popoli⁴. Com es veu, aquestos individus no eren altra cosa que mercenaris al servei del qui més bé pagava. Pensau, sinó, què feia un irlandès al servei del rei de França, lluitant a Espanya i fent

4 Rostaino Cantelmo Stuart, duc de Popoli, noble italià nascut a Nàpols el 1651. En esclatar la guerra de Successió va reconèixer Felip V i col·laborà en el triomf de la seua causa al regne de Nàpols. El 1713 fou nomenat general en cap de les forces felipistes que assetjaven la ciutat de Barcelona, però fou substituït el mes de juliol pel duc de Berwick, a causa dels pocs resultats de la seua actuació.

5 Aquesta relació va sotasignada per un tal Dechermond, comissari de l'Artilleria de França, i pel mateix Daniel O'Sullivan amb el tractament de "Don".

ESTAT DELS QUEVIURES QUE S'HAN TROBAT EN ELS MAGATZEMS DE L'ILLA D'EIVISSA ⁶		
Farina		
en mal estat.....	50	sacs
Blat.....	720	quarteres
Bescuit.....	166	quintars
Pèsols secs.....	60	quarteres
Arròs.....	80	quarteres
Oli, 18 mesures		
de 36 lliures.....	18	mesures

mèrits per ser nomenat governador de les Pitiüses.

6 Aquesta relació també està en francès.

Per reforçar la seua petició —cosa curiosa—, també diu que no li sembla demanar molt, ja que els successius governadors d'Eivissa durant els temps dels reis Felip III, Felip IV i Carles II han estat força distingits amb considerables pensions, i fins i tot amb l'honor del títol de comte de Castella, títol que encara existia en aquells moments en la figura de la comtessa de Birane, que vivia a Madrid i era filla del darrer comte.

A més dels motius sobrats que diu O'Sullivan que té per demanar aquest nomenament, també fa patent una mena de greuge comparatiu amb dos companys

NÒMINA DE XABECS QUE ES TROBEN A LA PRESENT ILLA ⁶		
PATRÓ O PROPIETARI	PES (QUINTARS)	ARMES
Guasch	750	3 pedrers 3 escopetes 9 piques
Bernat Ramon	850	7 pedrers 12 escopetes 2 espases 2 pistoles 10 piques
Antoni Planells (Sit)	600	6 pedrers 8 escopetes 3 carrabines 1 pistola 10 piques
Bartomeu Tur	550	2 pedrers 6 escopetes 2 espingardes 1 trabuc 10 piques
Antoni Tur	350	1 pedrer 2 escopetes 6 piques
Joan Calbet	350	2 pedrers 6 escopetes 8 piques
Pere Riu-sec de Joan	200	4 pedrers 8 piques
Jaume Planells (Sit)	200	2 pedrers 6 escopetes 2 piques
Antoni Riera	150	2 pedrers 1 espingarda 1 escopeta 6 piques
Pedro Montero	600	5 pedrers
Pedro Montero (fragata)	200	6 pedrers 6 piques

NÒMINA DE LES EMBARCACIONS QUE ES TROBEN EN AQUESTA ILLA AMB DISTINCIÓ DELS SEUS PROPIETARIS, PES I ARMES ⁷			
VAIXELL	PATRÓ O PROPIETARI	PES (QUINTARS)	ARMES
Barca	Llicenciat Pedro Montero	3.500	
Vaixell francès apressat		1.500	
Sagetia	Antoni Martí	1.500	2 canons
Pinc	Miquel Llopis Cavaller	1.500	2 canons 11 escopetes 4 piques 3 alfanges 7 pedrers
Pinc	Francesc Rosselló	1.400	2 canons 8 pedrers 6 escopetes
Pinc	Sebastià Martí	1.400	2 canons 4 pedrers 6 piques
Pinc	Pere Xareco	1.300	8 pedrers 8 escopetes 1 carrabina 1 baioneta 2 espases 6 piques
Pinc	Sebastià Martí	1.200	2 canons 2 pedrers 4 escopetes
Pinc	Bartomeu Tur	1.000	2 canons 2 pedrers 2 espingardes
Pinc	Bartomeu Guasch	800	1 canó 5 pedrers 8 escopetes 6 piques
Barca	Jaume Palau	700	6 pedrers 6 escopetes 4 piques
Carbo	Antoni Lavale (gironès)	700	1 pedrer 1 escopeta
Carbo	Antoni Rosselló (Casasnoves)	650	
Carbo	Bartomeu Noguera	650	6 pedrers 5 escopetes
Carbo	Sebastià Esteve (valencià)	700	2 pedrers
Carbo	Antoni Domingues (portuguès)	200	
Carbo	Sebastià Esteve (valencià)	600	2 pedrers
Llaüt o fragata	Josep Torres (valencià)	150	
Llaüt	Pedro Montero	150	
6 barques de dur la sal	Pedro Montero Antoni Ros Damià Ferrer Joan Marí Jaume Planells (Sit) Josep Algueró	300 cada una	

d'armes, a cada un dels quals ha estat assignat un regiment. Es refereix concretament a un tal Audricol, tinent coronel de dragons de Colònia, al qual han donat el regiment de Vendomne, i a un tinent coronel del regiment de Macaulife, que han ascendit a coronel d'aquest regiment, tot i que ell –O'Sullivan– és l'únic coronel reformat de les tropes d'infanteria irlandesa.

Acaba la carta demanant que la resposta li sigui enviada per Dénia o per Alacant, segurament perquè no es refiava del cavaller d'Aspheld, a Palma.

El resultat d'aquells esdeveniments és ben sabut: la desaparició de l'ancestral Universitat, convertida ara en Ajuntament; la desaparició dels jurats i del seu sistema d'elecció; la castellanització progressiva i constant de tota la vida cultural i administrativa, en un procés d'irresponsable anul·lació de tot el que representava una diferència amb allò que, a partir d'aquell moment, es va considerar adient a la causa centralista i a la política borbònica.

Aquestes directrius varen ser ben rebudes per diversos personatges illencs disposats a adherir-se a allò que hom ha qualificat de "forasterisme", és a dir, el convenciment que tot el que ve de fora és millor que allò que tenim com a propi, cosa que va afavorir l'irresistible avanç de la cultura castellana en perjudici de la pròpia.

El pitjor de tot aquest procés de substitució és que no va millorar l'articulació social de les illes. La noblesa va seguir exercint el paper de dirigent social i les pressions fiscals i militars varen repercutir negativament sobre les classes mitjanes i populars. No cal dir que els càrrecs d'alts funcionaris varen reservar-se per a castellans.

Pel que fa a O'Sullivan, sembla que no va caure en gràcia a Eivissa ja que aquell mateix any de 1715 va ser substituït per Juan José de Andía y Vivero⁸. ■

7 Aquesta relació de vaixells –i la de la pàgina anterior, referida exclusivament a xabecs– està en espanyol.

8 Aquest informe va sotasignat per Daniel O'Sullivan amb el tractament de "Don".